

Tereny prywatne w ochronie przyrody: dotychczasowe dobre praktyki i rozwiązania

Private lands in nature conservation: existing good practices and solutions

SRISTI KAMAL, WOJCIECH TOKARZ, MAŁGORZATA GRODZIŃSKA-JURCZAK

*Instytut Nauk o Środowisku, Uniwersytet Jagielloński
30–387 Kraków, ul. Gronostajowa 7
e-mail: sristi.kamal@uj.edu.pl*

Słowa kluczowe: ochrona przyrody, tereny prywatne, Natura 2000, obszary chronione.

Konieczność ochrony bioróżnorodności wymusza opracowanie nowych koncepcji wychodzących poza stosowane dotychczas formy ochrony terenów o szczególnej wartości przyrodniczej, niezależnie od ich statusu własności. Tereny prywatne, zarówno będące częścią obszarów chronionych, jak i znajdujące się poza nimi, często odgrywają ważną rolę w ochronie przyrody jako kluczowe siedliska, korytarze ekologiczne lub elementy chronionego krajobrazu. Wyznaczony przez Unię Europejską (UE) cel zahamowania spadku bioróżnorodności do 2020 roku praktycznie we wszystkich krajach członkowskich UE, doprowadził do włączenia gruntów prywatnych w granice obszarów chronionych, w tym głównie w Europejską Sieć Ekologiczną – Natura 2000. Niniejszy artykuł dyskutuje pozytywne i negatywne skutki objęcia tą formą ochrony przyrody terenów prywatnych. Powstające na tym polu konflikty społeczne dotyczą głównie kwestii prawa własności, potencjalnej utraty prawa do decydowania o sposobie gospodarowania gruntami oraz strat ekonomicznych. Podobne problemy występują także w innych częściach świata, co implikuje opracowywanie nowych instrumentów do zapobiegania lub łagodzenia tego typu sporów. Ich skuteczność zależy w dużej mierze od konkretnego przypadku i dlatego żadnego z nich nie można stosować uniwersalnie. Stosowanie niniejszych instrumentów powinno pociągać za sobą kolejne zmiany w sposobach zarządzania ochroną przyrody, wprowadzane ze zrozumieniem czynników społecznych i kulturowych wpływających na postawę prywatnych właścicieli wobec ochrony przyrody.

SUMMARY

Growing pressure to reduce and prevent the biodiversity loss has led to development of new approaches that go beyond the conventional model of public protected areas and instead focus on ecologically important land, irrespective of the ownership. Private lands, as part of legally protected areas or informally protected areas, can play a significant role in nature conservation as key habitats, ecological corridors or protected landscape. The commitment of Europe to stop the biodiversity loss by 2020 (EU Biodiversity Strategy to 2020) and regional conservation policies, such as the Natura 2000 Ecological Network, have inevitably led to inclusion of private lands in protected areas of the Member States, including Poland. This paper focuses on both positive and negative consequences that have been witnessed in Poland as a result of private lands becoming part of Natura 2000 sites. The main issues of conflicts are related mainly to property rights, potential loss of authority in decision making about land use, and economic losses. Similar challenges have been faced worldwide, and therefore various instruments (voluntary and involuntary) used to prevent or mitigate the conflicts are examined. The effectiveness of each tool will largely depend on the individual case and should not be generalized as a successful instrument for all cases. Finally, we conclude that financial or other market-based tools should be complemented with better understanding of social and cultural impact on landowners' attitudes and bring subsequent changes in environmental governance.